

Literatuur: tijdschriften

Asselt, Gerda F. van. *De Hollandgänger: gastarbeid in de 19de eeuw. De conferentie te Oeynhausen op 27 februari 1866; een hoofdstuk uit de geschiedenis van de 'Reisepredigt'*. – Ts. v. sociale gesch. nr. 4 (1976) p. 4–41; 3 ill.

Duitse predikanten bezochten incidenteel sinds 1849 (na 1861 meer georganiseerd) de Duitse veenarbeiders die seizoenarbeid in Nederland verrichtten. Uit hun verslagen blijkt dat ze aanvankelijk alleen geestelijke bijstand wilden verlenen; langzamerhand gingen ze meer de nadruk leggen op de economische en sociale misstanden waaronder de Hollandgangers moesten werken. In het hier afgedrukte verslag van de in 1866 gehouden conferentie van reizende predikanten wordt o.a. ingegaan op de bewoning, de lonen, de gedwongen winkelering, de controle op de hoeveelheid werk die per dag verricht werd, de munteenheid waarin uitbetaald werd, de reiskosten die de veenarbeiders maakten; tevens zijn er enkele wensen uit te lezen. Waarschijnlijk is de pastorale belangstelling voor de Hollandgangers na 1867 door politieke omstandigheden in Duitsland doodgebloed.

Baar, P.J.M. de. *De Ommegangsdag te Leiden.* -Leids jaarboekje 69 (1977) p. 96–103; 1 ill.

Op de zondag voor Pinksteren (Ommegangsdag) werd in Leiden een grote processie gehouden waarvan voor het eerst in 1434 melding gemaakt wordt. Mogelijk bestaat er verband tussen deze processie en de jaarmarkt annex kermis die omtrents dezelfde datum plaatsvond. De samenstelling van de stoet, op grond van gegevens uit de stadsrekeningen (15e, 16e eeuw).

Bakker-Stijkel, D. *Zelfkazen in Gouderak; naar aanleiding van een nieuwe aanwinst.* – Bijdr. en meded. v. h. Ned. Openluchtmuseum 40 nr. 1 (1977) p. 35–40; 4 foto's.

Beschrijving van de kaasbereiding, zoals die plaatsvond tot 1976 in Gouderak met een instrumentarium dat op enkele voorwerpen na is aangeschaft in 1910.

Bentzien, Ulrich. *Interpretationsmöglichkeiten der DDR-Karte 'Pfluggeräte'. Eine Nachbemerking.* – Jb. f. Volksk. und Kulturgesch. 19 (1976) p. 185–187.

Vragen die de kaart van de Oostduitse ploegtypen (zie ook: Bentzien, Ulrich en Rudolf Quietzsch) oproept, en mogelijke verklaringen.

Bentzien, Ulrich, und Rudolf Quietzsch. *Pfluggeräte 1850–1870. Erläuterungen zum Kartenausschnitt Deutsche Demokratische Republik.* – Jb. f. Volksk. und Kulturgesch. 19 (1976) p. 179–185.

Toelichting op de Oostduitse bijdrage aan de verschillende ploegtypen voor de Europese volkskunde-atlas. Met een kaart en tekeningen van de verschillende typen in de legenda.

Berg, Gösta. *The introduction of the winnowing-machine in Europe in the 18th century.* — *Tools and tillage* 3 nr. 1 (1976) p. 25–46.

Berg beschrijft hoe de wanmolen uit China via de Zweedse Oostindische Compagnie in Zweden is ingevoerd, het gebruik van de wanmolen in China, de vroegste berichten over wanmolens in Europa en de verbreiding van het gebruik van de wanmolen in Zweden in de 18e eeuw.

Bimmer, Andreas C. *Zur Typisierung gegenwärtiger Feste.* — *Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung* N. F. 4 (1977) p. 38–48; 2 ill.

Bimmer gaat in op de steeds grotere invloed van de politiek op de volksfeesten, bijvoorbeeld op de Hessentag.

Blok, Anton. *Historische antropologie.* — *Intermediair* 13 nr. 29 (1977) p. 31–37.

Gedurende de negentiende eeuw viel in de sociale wetenschappen de nadruk op het onderzoek naar veranderingen in de samenlevingsvormen. Vanaf het begin van de twintigste eeuw verschoof de aandacht naar de structuur van de samenleving en het formuleren van abstracte wetten. De antropologie zocht toenadering tot de exacte vakken en keerde zich af van de geschiedwetenschap. Sinds kort kan men bij de antropologen een hernieuwde belangstelling voor het verleden waarnemen. Blok ziet in deze wisselingen in de belangstelling een afspiegeling van de veranderingen in de westerse maatschappij: in de negentiende eeuw een opkomende burgerij, die deel uitmaakte van opkomende nationale staten, en die inzicht wilde hebben in de wordingsgeschiedenis van culturen; in het begin van de twintigste eeuw de behoefte om de verworven macht te consolideren en te zien als tijdeloos; na de tweede wereldoorlog een hernieuwde belangstelling voor het historisch proces als gevolg van de dekolonisatie. De antropologen wendden zich tot de historici en vonden bij hen twee stromingen die hen in het bijzonder aanspraken: een stroming die zich richt op de sociale en economische veranderingen en de veranderingen in mentaliteit (de groep rond *Annales* en *Comparative Studies in Society and History*) en een stroming die het leven van de gewone man tracht te reconstrueren (b.v. Richard Cobb). Daarbij bleek hen dat historici, op een klein aantal uitzonderingen na, weinig belangstelling hebben voor het procesmatige in de maatschappelijke veranderingen, zodat hun werk voor de antropoloog, die daar nu juist bij uitstek in geïnteresseerd is, maar beperkte betekenis heeft. In dit onderzoek naar wat hij de structuur van de verandering noemt, ziet Blok de belangrijkste taak voor de antropoloog. In dit verband keert hij zich tegen de neiging bij antropologen om onderscheid te maken tussen feiten en theorie (of tussen waarnemen en denken), wat tevens inhoudt dat hij de benadering van de feiten vanuit een bepaalde ideologie verwerpt.

Bonnain-Moerdyk, Rolande, et Donald Moerdyk. *A propos du charivari: discours bourgeois et coutumes populaires.* — *Annales* 32 nr. 2 (1977) p. 381–398.

Bron voor deze studie is een dossier met processen-verbaal van volksgerichten in de Hautes-Pyrénées in de vorige eeuw, dat aangelegd werd naar aanleiding van een grote hoeveelheid klachten. Door de traditionele volkskunde werd het volksgericht gewoonlijk alleen in verband gebracht met een huwelijk, maar uit deze bron blijkt dat het zich ook voor kon doen bij sociale, politieke en generatieconflicten. Het

accent in deze studie ligt op de invloed van de sociaal-economische ontwikkeling op het volksgericht. Een bijlage geeft een soortgelijke ontwikkeling te zien in het burgerrecht, waaronder men dan dient te verstaan de traditionele tractatie die van een buitenstaander geëist werd wanneer hij een meisje in een andere dorpsgemeenschap zocht.

Bosmans, W. *De rommelpot in de lage landen tot de 19e eeuw.* — *Volkskunde* 78 nr. 2 (1977) p. 142–150; 2 ill. buiten tekst.

Chronologisch overzicht van talrijke bewijsplaatsen in literatuur en iconografie, gedeeltelijke voorpublicatie van een omvangrijkere studie.

Brednich, Rolf Wilhelm. *Der Märchensammler und Erzählforscher Alfred Cammann.* — *Jb. f. ostdeutsche Volksk.* 19 (1976) p. 7–14.

Korte levensbeschrijving van Cammann met bibliografie van zijn publicaties.

Broere, A.C. *Schaatsen; een eerste aanzet tot inventarisatie.* — *Bijdr. en meded. v. h. Ned. Openluchtmuseum* 40, nr. 1 (1977), p. 3–19; 23 ill.

In dit artikel wordt de lezer geattendeerd op de verscheidenheid van schaats-typen, zoals die voorkwamen voor de huidige standaardisering. In een afzonderlijke paragraaf besteedt hij aandacht aan makers en merken.

Brunt, Lodewijk. *Wet en werkelijkheid in sociaal onderzoek. 4. Antropologisch onderzoek en de studie van het verleden.* — *Intermediair* 13 nr. 23 (1977), p. 53–57.

De afkeer bij antropologen van historisch onderzoek werd na 1950 geleidelijk kleiner. Het inzicht dat de geschiedenis in het leven van de mensen een rol speelt en deel uitmaakt van hun wereldbeschouwing werd steeds scherper en de behoefte aan historische informatie groeide. De opvatting dat de z.g. primitieve volkeren, waarmee de antropologen zich lange tijd voornamelijk bezighielden, geen geschiedenis hebben, werd aangevochten en men ging zoeken naar historische documenten om dat verleden te beschrijven. Aan de zijde van de historici ontstond in dezelfde tijd, met name bij de sociaal-historici, een toenemende belangstelling voor gewone mensen en voor onderwerpen en verschijnselen (gezin, huwelijk, verwantschap) waarmee antropologen zich vooral bezig hebben gehouden. Het probleem is evenwel dat historisch materiaal voor dit soort belangstelling onvoldoende is. De ervaring van de antropologen, opgedaan bij hun veldwerk in zeer verschillende maatschappijen en onder zeer verschillende omstandigheden, kan bij de reconstructie van het verleden van dienst zijn, omdat ze meer dan de traditionele historische literatuur kan inlichten over de wijze waarop mensen zich kunnen gedragen. Een voorbeeld van een dergelijke geschiedschrijving op grond van mensenkennis is het werk van Richard Cobb. Om zich in te leven in de gedachtenwereld van de gewone mensen in de achttiende eeuw in Frankrijk maakt hij gebruik van zijn eigen ervaringen met mensen in het hedendaagse Frankrijk en hij voegt die ervaringen ook uitdrukkelijk als gegevens aan zijn boeken toe. Een dergelijke impressionistische geschiedschrijving, die wars is van het zoeken naar algemene wetten en het werken met statistisch materiaal en die in de eerste plaats een beroep doet op de verbeeldingskracht, vereist een grote feitenkennis enerzijds en een grote ervaring anderzijds. Ze gaat er bovendien van uit dat culturen elkaar overlappen, waardoor het mogelijk is het menselijk gedrag in de ene cultuur te gebruiken om dat in de andere te be-

grijpen. Brunt onderkent dat bezwaar maar het dempt zijn geestdrift voor deze nieuwe antropologische geschiedschrijving niet, omdat ze in ieder geval de traditionele grenzen tussen beide vakken doorbreekt en belangwekkende nieuwe vragen oproept — J.J.V.

Caspari, Rolf, und Erich Kleinschmidt. *Rusticus amabilem obsecrabit virginem. Zum Text- und Melodiewandel eines lateinisch-deutschen Liedes in der Rezeption vom 15. bis 17. Jahrhundert.* — Jb. f. Volksliedforschung 21 (1976) p. 11–40; muz.

Anders dan in de 19e eeuw wordt in de 20e eeuw vrijwel geen aandacht geschonken aan het niet-geestelijke Latijnse lied van de middeleeuwen. Ten onrechte, vinden de auteurs, en zij demonstreren dat aan het lied 'Rusticus amabilem'. De inhoud (de door een derde afgeluisterde afspraak tussen twee geliefden) is ook in Nederland bekend, o.a. in het lied 'Het was een meysken vroech opghestaen' en in het jongere 'Goedendag, goedenmorgen mijn allerliefste lief'. De bronnen, vijf handschriften en twee drukken, worden met pijnlijke nauwkeurigheid beschreven, vervolgens worden de teksten, Latijnse en Duitse, onderzocht en met elkaar vergeleken. Het blijkt dat bij gelijkblijvende vorm de betekenis van het lied ingrijpend is veranderd. Latijnse en Duitse tekst hebben elk hun eigen, gescheiden traditie gekend. Tenslotte worden de vier bewaard gebleven melodieën met elkaar vergeleken wat geen bijzondere gezichtspunten oplevert.

Desaive, Jean-Paul. *Le nu hurluberlu.* — Ethnologie française 6 nr. 3–4 (1976) p. 219–226.

Na ongeveer 1700 wordt het naakt baden in Frankrijk en elders taboe. Oorzaken van deze ontwikkeling.

Dittmar, Jürgen. *Zur poetischen Textkohärenz der deutschen Volksballade.* — Jb. f. Volksliedforschung 21 (1976) p. 108–113.

Als eerste stap op de weg naar een linguïstische tekstanalyse wil Dittmar met dit artikel een inventaris opstellen van die elementen die, in het bijzonder door middel van herhaling en terugverwijzing (recurrentie), verantwoordelijk zijn voor de interne samenhang van een balladetekst. Hij onderscheidt ze in vier categorieën: fonologische, morfematische, syntactische en semantische, en geeft van elke een aantal voorbeelden. Zijn terminologie laat aan helderheid veel te wensen over.

Düco, D.H. *Over Jonas en het oudste oranje pijpje.* — Westerheem 26 nr.4 (1977) p. 176–180; 7 ill.

Düco weerlegt de algemeen gangbare interpretatie van de afbeeldingen op het zgn. Elizabethpijpje en de Raleighpijp. Op het Elizabethpijpje is niet het portret van koningin Elizabeth I van Engeland afgebeeld, maar dat van Amalia van Solms, met aan de andere kant van de ketel het portret van Frederik Hendrik; het was een herdenkingspijpje van hun huwelijk. De zgn. Raleighpijp stelt Jonas voor op het moment dat hij door de walvis uitgespuwd wordt; deze pijp werd vooral in minder goede buurten gevonden.

Duflos-Priot, Marie-Thérèse. *Paraître et vouloir paraître.* — Ethnologie française 6 nr. 3-4 (1976) 249-264; 6 ill.

De uiterlijke verschijning van een mens wordt door hemzelf gebruikt en door anderen geïnterpreteerd als indicator van zijn sociale positie en zijn persoonlijkheid.

Dundes, Alan. *Jokes and covert language attitudes: the curious case of the wide-mouth frog.* — Language in society 6 nr. 2 (1977) p. 141-147.

Een bekende mop uit het begin van de jaren 70 in Amerika ging over een kikker die normaal met een brede bek spreekt, maar bij acuut gevaar direct overgaat op spreken met getuite lippen. Dundes ziet in de breedgebekte kikker een projectie van enkele stereotiepe denkbeelden van blanken over negers. Omdat sinds de Beweging voor de burgerrechten het sociaal minder geaccepteerd wordt om openlijk zijn racistische gevoelens te uiten, is de behoefte aan dergelijke projecties groter geworden. De betekenis van deze mop is dat negers zich dienen te gedragen als blanken als ze zich in de maatschappij willen handhaven, aldus Dundes.

Engelen, Theo. *De Bokkenrijders, banditisme tijdens het Ancien Régime.* — Ts. v. sociale gesch. 3 nr. 2 (1977) p. 169-196.

In dit artikel vestigt de auteur de aandacht op de economische situatie (m.n. in de landbouw) in de tijd waarin de Bokkenrijders opereerden. Grote armoede dreef hen tot diefstal: het ging vaak om kleine bedragen of dingen. Echter de angst van de gegoede burgers en ordehandhavers voor een revolutie deed de verhalen rond hen opblazen. Ook de straffen waren onevenredig zwaar.

Faivre, Isabelle. *Autoplastie de l'apparence ou enquête sur la chirurgie esthétique.* — Ethnologie française 6 nr. 3-4 (1976) p. 233-248; 8 tab.

De psychologische en sociale achtergronden van plastische chirurgie.

Gailey, Alan. *The bonfire in North Irish tradition.* — Folklore 88 nr. 1 (1977) p. 3-34; 2 ill., 3 krt.

Uit het onderzoek naar de jaarvuren in het kader van de Europese volkskunde-atlas bleek dat Noord-Ierland een unieke positie bij dit gebruik inneemt. Men brandt er, behalve de gebruikelijke seizoenvuren, ook vuren bij bijzondere gelegenheden (bv. bij huwelijk, bij bepaalde politieke gebeurtenissen, bij noodsituaties zoals veeziektes). Bovendien kent men er de gewoonte afbeeldingen van personen te verbranden, incidenteel bij wijze van afkeuring, maar ook jaarlijks ter herdenking van het verraad van gouverneur Lundy in 1689. Gailey bespreekt al deze vormen van het branden van vuren, gaat in op de bestaande literatuur erover en onderstreept het belang van onderzoek op basis van recent materiaal.

Gélis, Jacques. *L'accouchement au XVIIIe siècle. Pratiques traditionnelles et contrôle médical.* — Ethnologie française 6 nr. 3-4 (1976) p. 325-340; 6 ill.

Sinds de tweede helft van de 18e eeuw probeert de medische wetenschap de rol van de vroedvrouw bij bevallingen terug te dringen en over te nemen door haar verantwoordelijk te stellen voor de hoge kindersterfte in het kraambed en voor een dreigende ontvolking van het land.

Gerhardt, Torsten. *Der Werwolf im Groschenroman.* – Kieler Blätter zur Volkskunde 9 (1977) p. 41–54.

Het sadisme en kannibalisme dat tot uitdrukking komt in romans waarin weerwolven voorkomen, brengt men wel in verband met de vrees van lezers voor de eigen verdrongen wensen. Hoewel met het uitsterven van de wolven in West- en Midden-Europa het geloof in de weerwolf verdween, blijft hij toch een geliefd motief in het horrorgenre en in de driestuiverroman, waarin tevens tal van latent aanwezige ideeën (zoals onderdanigheid, het accepteren van onderdrukking) gespuid worden.

Gerndt, Helge. *Münchner Forschungsprojekt 'Bayerische Gemeindefeste'.* – Bayer. Bl. f. Volksk. 4 nr. 1/2 (1977) p. 7–19.

Onderzoeksproject te München naar plaatselijke feesten, met de complete vragenlijst.

Grambo, Ronald. *The conceptions of variant and motif. A theoretical approach.* – Fabula 17 nr. 3/4 (1977) p. 243–256.

Grambo meent dat de begrippen variant en motief onvoldoende gedefinieerd zijn, wat niet wegneemt dat de meeste onderzoekers ze onbevangen blijven gebruiken. Er moeten nieuwe voor in de plaats komen, maar hierover is Grambo uiterst kort en vaag.

Greverus, Ina-Maria. *Brauchen wir Feste?* – Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung N.F. 4 (1977) p. 1–9.

In de burgerlijk-industriële maatschappij van de 19e en 20e eeuw is het feest los komen te staan van het dagelijks leven. Greverus pleit ervoor dat de volkskunde zich niet beperkt tot een analyse van het feest, maar ook meewerkt aan een nieuwe bezieling ervan, o.a. door bevordering van de groepssolidariteit en door versterking van de creativiteit tegenover de prestatie- en konsumptiedwang van onze cultuur.

Gruppe-Kelpanides, Heidemarie. *Das Frankfurter Bundesschiessen von 1862 ein 'nationales Verbrüderungsfest'. Eine Untersuchung zu deutschen Nationalfesten zwischen 1859 und 1866.* – Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung N.F. 4 (1977) p. 19–37; 2 ill.

De veranderingen in vorm en inhoud die de openbare feesten vanaf 1859, het oprichtingsjaar van de Nationalverein, kenmerken. De beschrijving van het eerste algemene Duitse schuttersfeest in Frankfurt a.M. (1862) laat zien dat in alle onderdelen van het feest (o.a. de optocht, de vermakelijkheden) het politieke streven van de liberale burgerij naar territoriale eenheid van de Duitse gebieden een centrale rol speelt.

Harper, Clive. *The witches' flying-ointment.* – Folklore 88 nr. 1 (1977) p. 105–106.

Een overzicht van de recente literatuur over de samenstelling van heksenalf. Verschillende van de daarin steeds weer genoemde elementen rechtvaardigen de slotsom dat het gebruik van heksenalf hallucinaties veroorzaakte.

Heesters, Wiro. *Uit de historie van de Rooise klompenmakerij.* – Heemschild 11 nr. 3 (1977) p. 41–68; 13 ill.

Geschiedenis van de klompenmakerij in St. Oedenrode naar gegevens uit archieven en literatuur. Vroegste berichten over het dragen van klompen, prijzen (17e–19e eeuw), de handel op Holland, de aantallen klompenmakers, klompenhout, de ontwikkeling van de klompenmakerij na 1850, oprichting van klompenfabrieken sinds 1927, de vooruitzichten, opleiding, vakorganisatie, klompenbeurs.

Herck, J. van. *Samengestelde merklappen of tekendoeken van schoolmeisjes 1840–1935.* – Ons heem 31 nr. 2 (1977) p. 45–51; 7 ill.

Overzicht van ongeveer 50 in België bewaard gebleven doeken van 3 tot 5 meter lengte, waarop schoolmeisjes vroeger verschillende soorten naaldwerk leerden, zoals alfabetten borduren, stopoefeningen, inzetwerk, haak- en breiwerk.

Höck, Alfred. *'Volksfeste' in Hessen am Ende des 18. und im 1. Drittel des 19. Jahrhunderts.* – Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung N.F. 4 (1977) p. 10–18; 2 ill.

Omstreeks 1800 bestaan er in Hessen twee tegengestelde opvattingen over het begrip 'Volksfest', nl. de aan de onderdanen toegestane feestelijkheden en de bijeenkomsten en feesten die door het politiek zelfbewuster wordende volk georganiseerd worden.

Hultin, Neil. *The external soul in 'The Seafarer' and 'The Wanderer'.* – Folklore 88 nr. 1 (1977) p. 39–45.

In het oud-Engelse gedicht de 'Seafarer' komt een passage voor waarin de ziel van de verteller uit zijn lichaam treedt. Door medievisten wordt dit gewoonlijk als een beeldende omschrijving van de herinnering beschouwd, omdat de gedachte dat de ziel tijdelijk buiten het lichaam kan treden onchristelijk zou zijn. Hultin citeert passages uit het werk van Gregorius de Grote (dat in het vroegmiddeleeuwse Engeland bekend was), Clemens van Alexandrië en Tertullianus om aan te tonen dat dit geloof bij christelijke autoriteiten wel degelijk voorkwam.

Huyghebaert, N.N. *Onze-Lieve-Vrouw van Groeninge op het slagveld der Gulden Sporen.* – De Leiegouw 19 nr. 3 (1977) p. 367–387; 7 ill., 2 bijl.

Hoewel een legende van Onze Lieve Vrouw van Groeninge betrekking heeft op de Guldensporenslag (1302), wijst nauwkeurig historisch onderzoek uit dat er vóór ± 1630 geen sprake is van een O.L.V. van Groeninge.

Jones, Andrew. *Harvest customs and labourers' perquisites in Southern England, 1150–1350: the hay harvest.* – The agricultural history review 25 nr. 2 (1977) p. 98–107; 2 tab.

Behandelt de rechten van de maaiers op een deel van de oogst en bijzondere traktaties, gaat in op het spelelement dat daarbij aanwezig is (men krijgt wat men tillen kan; men krijgt alleen een schaap als men het kan vangen) en op de hardnekkigheid van de tradities in deze. De schrijver maakt gebruik van archivalische bronnen.

Kayser, Dietrich. *Schlager und Schulausbildung. Eine empirische Untersuchung der Einstellung von Schülern zur Populärmusik.* — Jb. f. Volksliedforschung 21 (1976) p. 148–156; 11 tab.

Verlag van een onderzoek naar de muzikale voorkeur van scholieren. Uit een in 1972 gehouden enquête onder 722 leerlingen van verschillende scholen in Breisach blijkt dat de belangstelling voor de Duitse schlager toeneemt naarmate het opleidingsniveau afneemt, daarentegen die voor beatmuziek recht evenredig is aan het opleidingsniveau. Tevens blijkt dat niet steeds een duidelijk onderscheid tussen die twee genres wordt gemaakt.

Köstlin, Konrad. *Gilden als Gegenstand der Volkskunde.* — Kieler Bl. z. Volksk. 9 (1977) p. 31–40.

In de middeleeuwen was de betekenis van het gildewezen er een van economische macht. Langzamerhand kreeg het gilde een meer culturele betekenis. Aan het eind van de middeleeuwen gaf het gildelidmaatschap de leden meer sociale status; later, toen het aantal leden zich steeds meer uitbreidde, kreeg het gilde een oppervlakkiger, meer op het uiterlijk gericht karakter (gildegebruiken). De gebruiken en de verenigingsvorm zelf waren tenslotte het enige doel van het gilde.

Kramer, Dieter. *Ein Diskussionsbeitrag zum Fest.* — Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung. N.F. 4 (1977) p. 49–52.

Kramer wijst op de politieke en economische functie van het feest en ziet het bedrijven van cultuurpolitiek als een belangrijker taak voor de volkskunde dan het verlenen van medewerking aan een stijlvol verloop van de feestelijkheden.

Kramer, Karl-S. *Gemeinwesen in Schleswig-Holstein. Eine historisch-volkskundliche Betrachtung.* — Kieler Bl. z. Volksk. 9 (1977) p. 5–30.

Kramer meent dat er verband is tussen de hechtheid van een gemeenschap en het culturele leven ervan. Hij vindt het daarom van belang de structuur van gemeenschappen te onderzoeken. Uit zijn bespreking van de gemeenschapsbetrekkingen in verleden en heden in drie verschillende delen van Sleeswijk-Holstein (een gebied met vnl. grootgrondbezit, het gebied van de geestgronden, een gebied met lage, vette grond) blijkt dat de sociale groepen hier — in tegenstelling met een groot aantal andere Duitse landstreken — gescheiden van elkaar leven of elkaar zelfs tegenwerken; in plaats van gemeenschappelijkheid en gemeenschapszin domineert hier divergentie in de gemeenschap, die basis kan zijn van conflicten. Kramer richt zich in dit artikel vnl. op de organisatiestructuur van de gebieden; het verband met het culturele leven brengt hij niet aan.

Leenders, K.A.H.W. *De molens in en om het land van Breda I.* — Jb. v.d. geschiedenis oudheidk. kring v. Stad en Land van Breda 'De Oranjeboom' 29 (1976) p. 107–146; 5 ill., 1 graf., 13 tab., 2 krt.

Historisch overzicht van de molentypen in het Land van Breda, de groei en achteruitgang van hun aantal in de loop der eeuwen en de factoren die daarbij een rol hebben gespeeld, hun productiecapaciteit en gebruik voor de verwerking van allerlei grondstoffen.

Loux, Françoise, et Marie-France Morel. *L'enfance et les savoirs sur le corps. Pratiques médicales et pratiques populaires dans la France traditionnelle.* — Ethnologie française 6 nr. 3-4 (1976) p. 309-324.

Uit vergelijkend onderzoek blijkt dat de medische wetenschap in de 18e eeuw op veel punten afwijzend staat tegenover de ideeën van de bevolking over voeding, inbakeren, lichaamsverzorging, slaapgewoonten en ziekten van het kind, maar dat er tussen de opvattingen van beide groepen toch ook overeenkomsten bestaan.

Maurer, Warren R. *German sunken city legends.* — Fabula 17 nr. 3/4 (1977) p. 189-214.

Maurer gaat uit van 202 Duitse sagen over verzonken steden e.d. en onderscheidt hierin 7 elementen: 1. de oorzaak van de ondergang; 2. de waarschuwing vooraf; 3. beschrijving van de ondergang; 4. de overlevenden; 5. beschrijving van de plaats waar dit zich vroeger heeft afgespeeld; 6. bovennatuurlijke verschijnselen op die plek; 7. ongedaan maken van de ondergang, verlossen van de bewoners enz. Het valt op dat Maurer zijn analyse begint met het Vrouwtje van Stavoren (bron: O. Dähnhardt, *Naturgeschichtliche Volksmärchen*).

Meurant, René (†) *Reuzen in Europa. Vorm, bouw en animatie.* — Oostvlaamse Zanten 52 nr. 2 (1977) p. 70-76.

Door zijn dood in 1977 heeft René Meurant zijn plan voor een samenvattend werk over de reuzen in Europa niet kunnen verwezenlijken. De hier gepubliceerde tekst is een eerste aanzet. Hij geeft daarin een overzicht van de nog bestaande reuzen in Europa, de wijze waarop ze gebouwd zijn en de veranderingen in dat opzicht, vergeleken bij vroeger.

Meyer, Eberhard W. *Stadtveste in Frankfurt am Main: Beispiel 'Waldchestag'. Modell einer Unterrichtseinheit für das Fach Deutsch in der Sekundarstufe I.* — Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung. N.F. 4(1977) p. 64-71; 1 ill.

Model van een projekt met behulp waarvan scholieren een kritische houding tegenover passieve en vercommercialiseerde vrijetijdsbesteding kan worden bijgebracht.

Molen, S.J. van der. *Friesland en het toerisme.* — De Vrije Fries 57 (1977) p. 98-104.

Van der Molen tracht zich aan de hand van Suringars *Friesland en de Friezen. Gids voor reizenden* (1877) en enkele publicaties uit die tijd een beeld te vormen van het toerisme en de toeristische mogelijkheden in Friesland in 1877. Hij komt tot de slotsom dat Friesland door het toerisme nog niet ontdekt was, dat de vervoersmogelijkheden beperkt waren en dat de gids hiervan een redelijk objectieve indruk geeft.

Moore, Willard B. *The written and oral narratives of Sara Cowan.* — Indiana folklore 10 nr. 1 (1977) p. 3-91.

Dit hele nummer is gewijd aan het repertoire van de 72-jarige mevrouw Sara Cowan uit Greensboro (Kentucky). Een eerste afdeling (p. 9-18) bevat twee com-

plete verhalen en een aantal samenvattingen van verhalen die ze tussen 1968 en 1971 in een krant publiceerde; een korte analyse van haar schrijfstijl besluit dit deel. Een tweede afdeling (18–79) bevat verhalen die Moore in 1974 gedurende meer dan 25 uur bij haar op de band opnam. Alle verhalen worden aangeboden binnen het verslag van de directe vertelsituatie, met commentaren, reacties, aanloopjes e.d. Na de verhalen zelf geeft Moore de verhaaltypen en -motieven die hij in haar repertoire aangetroffen heeft. Hij besluit met opmerkingen over haar verhaaltijl, die hij gedestilleerd heeft uit een vergelijking van de getypte transcripten van de bandopnames, de notities die hij tijdens de opnames maakte, en haar voor de krant geschreven verhalen.

Motz, Lotte. *The craftsman in the mound.* – Folklore 88 nr. 1 (1977) p. 46–60.

Tussen de dwergen in de Edda en de saga's en de kabouters in de volksverhalen van Noord- en Noordwest Europa bestaan opmerkelijke overeenkomsten. De belangrijkste zijn dat ze kunnen smeden, de goden en de mensen behulpzaam zijn, zich wreken als ze bedrogen worden en dat ze in heuvels en rotsen wonen. Lotte Motz meent, op grond van de geografische verspreiding van de volksverhalen (waarvan de kern in de Duitse Laagvlakte zou liggen) dat Jan de Vries en E.H. Meijer het ontstaan van dergelijke verhalen ten onrechte zochten in de mijnstreken, en ze voert (met veel fantasie) argumenten aan voor de stelling dat ze teruggaan tot de tijd van de hunebedbouwers, in een cultuur die gekenmerkt wordt door de opkomst van een afzonderlijke sociale klasse van ambachtslieden en door de religieuze betekenis van grafheuvels.

Nespen, W. van *Eerlijk tijdverdrijf.* – Volkskunde 78 nr. 2 (1977) p. 123–141.

Een handschrift uit ca. 1770, dat zich bevindt in de Stedelijke Bibliotheek te Antwerpen, bevat 790 moraliserende verhalen. De verhalen behoren tot de katholieke emblemataliteratuur, die van de 16e tot de 18e eeuw hoogtij vierde. Een aantal voorbeelden toont het verband met enkele veelgelezen literaire werken. In een overzicht worden de hoofdrolspelers in de verhalen genoemd (vooral boeren en geestelijken).

Penneman, Theo. *Heksenprocessen in Vlaanderen inzonderheid in het Land van Waas 1538–1692.* – Annalen van de Koninklijke Oudheidk. kring van het Land van Waas 79 (1976) p. 5–136.

Met dit artikel wil Penneman een begin maken met de bestudering van de geschiedenis van de toverij in Vlaanderen en in het bijzonder in het Land van Waas. Diverse archivalische bronnen uit de 16e en 17e eeuw, waarin gerept wordt van hekserij of beschuldiging daarvan, worden vergeleken met sagen uit de 19e en 20e eeuw, die over heksen gaan. In een enkel geval kon de evolutie van de geschiedenis naar de sage gevolgd worden. Ook is er overeenkomst tussen thema's in de volksverhalen en die uit de heksenprocessen in verschillende Vlaamse gebieden.

Piponnier, Françoise, et Richard Bucaille, *La bête ou la belle? Remarques sur l'apparence corporelle de la paysannerie médiévale.* — *Ethnologie française* 6 nr. 3-4 (1976) p. 227-232.

Archeologisch onderzoek in Frankrijk levert een minder ongunstig beeld op van de middeleeuwse boerenbevolking (uiterlijk, lichamelijke gesteldheid, hygiëne, kleding, sieraden) dan de literaire bronnen uit die tijd.

Pleij, H. *Het beeld van de buitenmaatschappelijke in de late middeleeuwen.* — *Spiegel Historiae* 12 nr. 9 (1977) p. 464-470; 8 ill.

In de kunst van het eind van de middeleeuwen worden rondtrekkende goochelaars, kwakzalvers, toneelspelers en andere buitenmaatschappelijken als bedriegers of zelfs duivels voorgesteld (Moenen in 'Mariken van Nieumeghen'; scènes op schilderijen van Jeroen Bosch, Pieter Bruegel de Oude e.a.). Volgens Pleij schiep de gezeten burgerij zich dit beeld van de bezitloze, als waarschuwing aan de eigen stand dat men zijn leven in het gasthuis zou eindigen wanneer men niet wilde werken, maar vooral uit angst voor de aantasting van haar pas verworven rijkdom en stand.

Pouchelle, Marie-Christine. *Représentations du corps dans la Légende dorée.* — *Ethnologie française* 6 nr. 3-4 (1976) p. 293-308.

De lichamelijke beproevingen van heiligen in de *Legenda Aurea* van Jacobus de Voragine (13e eeuw) weerspiegelen de geestelijke worsteling die zij voeren om zich los te maken van het aardse, het stoffelijke, de zonde.

Puchner, Walter. *Georgios A. Megalos* †. — *Österr. Zs. f. Volksk.* 80 nr. 2 (1977) p. 155-163.

In memoriam met bio- en bibliografische gegevens.

Puckov, P.I., T.A. Berezina und K.V. Cechanskaja. *Sowjetische Veröffentlichungen zur Ethnographie (1965-1974). Annotierte Auswahlbibliographie.* — *Jb. f. Volksk. und Kulturgesch.* 19 (1976) p. 197-220.

Keuze uit de belangrijkste ethnografische publicaties in de Sowjetunie van de laatste 10 jaar; de bibliografie bestaat uit 141 nummers die elk kort gekarakteriseerd worden.

Quaedvlieg, G.M.J. *Het muziekonderwijs te Maastricht in de 19e eeuw.* — *De Maasgouw* 96 nr. 2 (1977) k. 33-39.

Op grond van een uitvoerige bronnenstudie geeft de auteur een korte beschrijving van de totstandkoming en het functioneren van muziekscholen in Maastricht in de vorige eeuw, toen nog geheel een zaak van het particulier initiatief.

Reno, Stephen J. *Religious symbolism: a plea for a comparative approach.* — *Folklore* 88 nr. 1 (1977) p. 76-85.

Reno pleit voor een inventarisatie van de betekenissen die aan een bepaald symbool in verschillende culturen en verschillende tijden zijn gehecht, om zo te komen tot een catalogus van typen die onder andere de historicus, de psycholoog en de

theoloog van dienst kan zijn bij hun poging de betekenis van een symbool in een concrete situatie te bepalen. Als voorbeeld geeft hij aan hoe het lemma *levensboom* eruit zou kunnen zien.

Riemersma, Tr. *De morfology fon ut mearke.* – Trotwaer 8 nr. 4 (1976) p. 220–245.

Riemersma analyseert de wondersprookjes in Poortinga's *Ring fan it ljocht* volgens de methode van Propp. Het is niet duidelijk wat zijn bedoeling is: aantonen dat Poortinga's sprookjes echte volkssprookjes zijn dan wel controleren of Propps analyse juist is. Verder laat hij zien dat van drie sprookjes (nr. 2, 18 en 39) de inleidende handeling qua structuur overeenkomt met de sagen over het contract met de duivel of een andere bovennatuurlijke helper.

Ripert, Aline, et Claude Frère-Michelat. *Images corporelles de la triade familiale.* Le discours photographique du magazine Parents. – *Ethnologie française* 6 nr. 3–4 (1976) p. 265–278; 4 ill.

Foto's uit het tijdschrift 'Parents' laten zien dat de afgebeelde lichaamsfuncties gericht zijn op instandhouding van het gezinsmodel en de daarbij behorende normen. Dit ondanks de grotere vrijheid op het gebied van seksualiteit en opvoeding.

Roodenburg, Marie-Cornélie. *Jonkvrouwe dr. C.H. de Jonge, kunsthistorica (1886–1972), haar werk, haar leven.* – *Mensen van vroeger* 5 nr. 1 (1977) p. 1–7, 9–15, 17; 10 ill.

Biografie en bibliografie.

Rumpf, Marianne. *Spinnstubenfrauen, Kinderschreckgestalten und Frau Perchta.* – *Fabula* 17 nr. 3/4 (1977), p. 215–242.

Een uitvoerig overzicht van de demonische figuren in Duitsland en aangrenzende gebieden, die erop toezien dat op bepaalde feestdagen niet gesponnen wordt.

Schmidt, Leopold. *Die Volksverehrung des hl. Jacobus major als Pilgerpatron mit besonderer Berücksichtigung Österreichs.* – *Österr. Zs. f. Volksk.* 80 nr. 2 (1977) p. 69–99; 1 ill., 1 krt.

Afbeeldingen, legenden, verering, bedevaarten en pelgrimswegen naar Santiago de Compostella.

Soeting, A.G. *Het gebruik van de 'Souterliedekens'.* – *Med. v. h. Inst. v. liturgiewetenschap v. d. R.U. te Groningen* nr. 11 (1977) p. 32–37.

Aan het eind van de *Souterliedekens* vinden we een aantal cantica. Deze komen overeen met de cantica die gezongen werden in die getijden die door het volk werden bijgewoond. Soeting ziet hierin een aanwijzing dat de *Souterliedekens* in de rooms-katholieke eredienst gezongen zijn.

Soman, Alfred. *Les procès de sorcellerie au Parlement de Paris (1565-1640).* – Annales 32 nr. 4 (1977) p. 790-814; 2 graf.

Kwantitatief onderzoek van ongeveer 1100 heksenprocessen in hoger beroep bij het Parlement van Parijs toont aan dat dit instituut al vroeg gereserveerd stond t.o.v. de lokale heksenprocessen en al op het eind van de 16e eeuw pogingen ondernam om alle aanklachten wegens hekserij automatisch in hoger beroep te behandelen. Hiermee gaat Soman in tegen de opvatting van Mandrou (Magistrats et sorciers en France au XVIIe siècle) dat pas in het begin van de 17e eeuw een rationelere houding tegen beschuldigingen van hekserij wordt aangenomen.

Somers, M. *De Guldensporenvieringen in Antwerpen vóór 1914. Een graadmeter voor eensgezind flamingantisme.* – De Leiegouw 19 nr. 3 (1977) p. 449-464; 3 ill.

De jaarlijkse Guldensporenherdenkingen in Antwerpen beantwoordden aan de behoefte tot bevestiging van het Vlaamse nationalisme. Beschrijving van het ontstaan (eind 19e eeuw), van de manifestaties, van de aanvankelijke problemen en onderlinge twisten.

Swietek, Francis R. *The alms repaid a hundredfold. A new Latin version of a popular exemplum.* – Fabula 17 nr. 3/4 (1977), p. 169-181.

Swietek heeft in twee Oostenrijkse handschriften uit de 13e eeuw een nieuwe Latijnse versie ontdekt van het exemplum over de aalmoes die na de dood honderdvoudig wordt terugbetaald (Motif-Index Q 44 en V 415; Tubach, Index exemplorum nr. 176 a). Deze versie is direct afhankelijk van een Griekse uit de 9e eeuw.

Theuwissen, J. *De wereld van de boer zoals Rubens die zag.* – Spiegel Historiae 12 nr. 6 (1977) p. 356-362; 10 ill.

De gegevens over de boer en zijn omgeving zoals die voorkomen op de schilderijen en tekeningen van Rubens, kunnen geen compleet beeld geven van het boerenleven. Theuwissen beperkt zich daarom tot de bespreking van enkele onderdelen afzonderlijk: stalinterieur, gereedschappen, kruiwagens, karren en wagens, dorsen en karnen. Het blijft echter moeilijk om precies te bepalen waar Rubens dit in werkelijkheid gezien heeft.

Thijs, Alfons K.L. *Van 'Theater der Armen' tot burgerlijk poppenspel.* – Ts. v. sociale gesch. 3 nr. 1 (1977) p. 55-82; 3 nr. 2 (1977) p. 139-168.

In deze tweedelige bijdrage wordt de ontwikkeling geschetst van het poppentheater in Antwerpen in de 19e en 20e eeuw en de sociale functie ervan. Het poppenspel was nog in het begin van de 19e eeuw bedoeld voor kinderen en kwam uitsluitend voor in de arbeiderswijken. In de vierde wijk in Antwerpen, waar aanvankelijk het zwaartepunt lag, is het poppenspel langzaam verdwenen, terwijl in het meer kosmopolitische havenkwartier het zich heeft ontwikkeld van kindertoneel tot volkstoneel voor jong en oud. Economische factoren (w.o. werkeloosheid) hielpen hieraan mee. De verhalen waren traditioneel: volksvertelsels en ridderromans. De spelers waren analfabeten. Het publiek bestond uit kinderen en volwassenen uit de armste lagen van de bevolking. Tegen de eeuwwisseling kwamen er ook toeschouwers uit de bourgeoisie, die de sfeer van het toen geïdealiseerde leven

van de gewone man wilden proeven. Het gevolg was dat de prijzen omhoog gingen en het traditionele publiek wegbleef. Ook verdwenen de traditionele verhalen en werden het cabaretachtige teksten.

Top, S. *Volkskunde: van curiosum tot re- en innovatie.* — Onze Alma Mater. Driem. Ts. v. Vlaamse Leergangen te Leuven 31 nr. 4 (1977) p. 246–274.

Top pleit, behalve voor een moderner aanpak van het volksverhaalonderzoek, voor een meer diepgaand onderzoek van moderne cultuurverschijnselen. Met de moderner aanpak van het volksverhaalonderzoek doelt hij op de vooral in Amerika gegroeide belangstelling, niet voor de inhoud van het verhaal, maar voor de situatie waarin het verteld wordt. Bij het onderzoek in Leuven onder zijn leiding wordt daaraan tegemoet gekomen door de gesprekken tussen verteller en ondervrager in hun geheel op de band op te nemen. Als voorbeeld van het onderzoek naar hedendaagse cultuurverschijnselen wijst hij op een in Leuven begonnen onderzoek naar de gewoonte om bij het huwelijk een geschenkenlijst in de winkel te leggen en de verspreiding van dat gebruik, en op de mogelijkheid van onderzoeken naar het weer zelf bakken van brood en de motieven die men daarvoor heeft, en naar de bestudering van het huidige gebruik van volksgeneesmiddelen in b.v. de Scandinavische landen. Vooral in dit laatste verband acht hij interdisciplinaire aanpak geboden.

Tuinman, P.H. *Gigantius en de politieke, sociale en economische situatie van Maastricht in de 16e eeuw.* — Veldeke. 52 nr. 4 (1977) p. 24–31.

In een optocht in 1550 naar aanleiding van de inhuldiging van Philips II als nieuwe medesouverein van Maastricht naast de bisschop van Luik loopt de reus Gigantius mee, een angstaanjagende verschijning met rollende ogen en twee poppen in een tas aan zijn gordel. Volgens Tuinman zou deze reus de macht van de stad Maastricht moeten personifiëren, waarbij de twee poppen de twee souvereinen voorstellen die tegen de reus niets kunnen inbrengen. De bedoeling hiervan was Philips te waarschuwen om de rechten van de stad niet aan te tasten, aldus Tuinman.

Vereijken, H. *Een eeuw gezang.* — Actum Tilliburgensis 8 nr. 3/4 (1977) p. 76–102; 3 ill.

De Tilburgse Liedertafel Sint Caecilia werd in 1877 gesticht als bijzondere activiteit van de Zouavenbroederschap Fidei et Virtuti. Uit notulen, archivalia en persberichten wordt hier de geschiedenis van het koor vanaf de oprichting tot omstreeks 1908 geschreven.

Verrips, Jojada. *Volkskunde en antropologie.* — Sociodrôme 1977 nr. 5, p. 7–11.

Verrips wijst op de toenemende belangstelling onder antropologen voor West-Europa, vooral dankzij Redfield, Foster en Wolf in Amerika en Evans-Pritchard in Engeland. Hij herinnert eraan dat er al eerder belangstelling voor Europa bestond, in het bijzonder voor de plattelanders, maar dan van volkskundigen en vanuit een ander gezichtspunt. Van de ontwikkeling in de aanpak door volkskundigen, waarvan hij een beknopt overzicht geeft, is men in antropologische kring nauwelijks op de hoogte en hun werk kent men niet, met uitzondering van een enkeling als Shorter die de betekenis van de volkskundige studies als informatiebron wel inziet. In dit verband wijst hij de Nederlandse antropologen op het bestaan van het Volks-

kundebureau. De bemanning van het bureau kenschetst hij als behoudend en terughoudend waar het de antropologen betreft, maar de gegevens waar zij over beschikken acht hij waardevol.

Walraven, Jean. *De betekenis van het schutters- of gildewezen voor onze tijd. Proeve van benadering.* — Limburg vandaag 9 nr. 1 (1977) p. 7–9; 2 ill.

Walraven geeft enige resultaten van een in 1972 gehouden onderzoek naar de huidige stand van zaken in het schutterswezen van Nederlands Limburg: 116 actieve schutterijen, totaal ledenbestand ca. 5600 schutters, leeftijd van de leden (52% is jonger dan 30 jaar), uniformvernieuwing als teken van levensvatbaarheid. De psychologische aspecten bleken zeer belangrijk, m.n. de binding van de schutter en van het gezin aan de schutterij, en de binding van de plaats als geheel aan de schutterij. Uit alles valt een toenemende belangstelling voor de schutterijen te constateren.

Wat is en wat wil M.B.T.? Werkterrein en doelstelling van de Vereniging tot Behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek. — Bijdr. en meded. v. h. Ned. Openluchtmuseum 40 nr. 1 (1977), p. 27–35.

Artikel overgenomen uit het M.B.T.-informatiebulletin (Monumenten van Bedrijf en Techniek).

Weiss, Dieter. *Sieb und 'Reiter'. Ein Beitrag zum Sachbefund dieser Gerätegruppe.* — Österr. Zs. f. Volksk. 80 nr. 2 (1977) p. 116–135; 1 tab.

Materiaal, functie en afmetingen van de zeef voor landbouwproducten (Europa).

Weissel, Bernhard. *Über die Bedeutung der Kategorie Lebensweise für volkskundliche Forschungen.* — Jb. f. Volksk. und Kulturgesch. 19 (1976) p. 55–70.

Weissel wil met deze bijdrage de oude discussie over de vraag of de arbeid al of niet onder het begrip levenswijze valt nieuw leven inblazen. Maar wat de uitkomst ook is: de studie van de levenswijze die samen met de cultuur het object van de volkskunde is, dient in ieder geval te geschieden op basis van het economische leven. Hij ziet in de komende jaren twee belangrijke, nauw met elkaar samenhangende taken voor de volkskunde: 1. bestudering van de wetmatigheden in de verandering van cultuur en levenswijze van boeren en arbeiders tijdens de ontwikkeling naar het communisme in de Oostbloklanden, 2. het kritisch volgen van de ontwikkelingen van de burgerlijke etnografie in de kapitalistische landen.

Wimmer, Erich. *Zur Erforschung des Festwesens.* — Bayer. Bl. f. Volksk. 4 nr. 1/2 (1977) p. 3–6.

Overzicht van de Duitse literatuur die de laatste jaren verschenen is over het volksfeest, dat sterk in de belangstelling van onderzoekers is komen te staan.

Win, J.Th. de. *Het reuzen-verschijnsel.* — Veldeke 52 nr. 4 (1977) p. 6–23.

Historisch overzicht van de ontwikkeling van de ommegangsreus in Limburg op grond van de literatuur.

Wissels, L. *De Limburgse reuzen*. — Heidebloemke Genk 36 nr. 4 (1977) p. 1–124; vele ill.

Inventaris van de reuzen in Belgisch Limburg per gemeente, ontstaan van de reuzen en beschrijving van de gelegenheden waarbij zij optreden.

Zender, Matthias. *Mirakelbücher als Quelle für das Volksleben im Rheinland*. Mit einer Karte. — Rhein. Vierteljahrsbl. 41 (1977) p. 108–123.

Aan de hand van een aantal voorbeelden (toverij, verhaalmotieven, bedevaarten en exvoto's) uit het mirakelboek van Klausen (eind 15e en eerste helft 16e eeuw) stelt Zender vast dat mirakelboeken een beeld kunnen geven van het volksleven in een bepaalde tijd mits ze kritisch gebruikt worden.

Zink, Wolfgang. *Die Lindenschmidtlieder. Ein historisches Ereignis und seine Interpretationsmöglichkeiten durch das Volkslied*. — Jb. f. Volksliedforschung 21 (1976) p. 41–86.

Een historische gebeurtenis uit 1490 met als hoofdpersoon de (roof)ridder Hans Lindenschmidt gaf na verloop van ca. 10 resp. 35 jaar aanleiding tot het ontstaan van een tweetal liederen die in hun lange traditie (het oudste wordt nog steeds gezongen) min of meer in elkaar verward raakten. Zink ontrafelt de wordingsgeschiedenis en overlevering, en plaatst elk van de liederen in zijn eigen politieke en sociale milieu dat merkwaardigerwijs onderling totaal verschillend, zelfs tegengesteld blijkt te zijn. Hij doet dat in minutieuze analyses van de talrijke beschikbare teksten, waarbij geen wetenswaardigheid onvermeld blijft — het artikel wordt dan ook gesierd door het aanvallige aantal van 286 voetnoten. Geen aandacht krijgt de karakteristieke vorm (aabxb – 443'43') die zijn naam zelfs aan het lied dankt en onder die naam in de 16e eeuw ook in Nederland verbreid is geweest. Bijgevolg blijven ook de melodieën van wat wel het Lindenschmidt-complex heet onbesproken.